

Ковальов Олександр,

Київський інститут Національної гвардії України

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ТА ПЕРЕНАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ПРИЗВАНИХ ЗА МОБІЛІЗАЦІЄЮ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Актуальність питання та проблеми кардинальної зміни професійної діяльності як у військовослужбовців, так і у цивільних осіб, які були мобілізовані до Національної гвардії України, а також труднощі їхнього перенавчання зумовлені трансформацією безпекового середовища та викликами повномасштабної військової агресії проти України.

Повномасштабна агресія Росії проти України стала не лише випробуванням для держави, але й кардинально змінила життя сотень тисяч громадян. Люди, які ще вчора працювали в суто цивільних професіях – учителями, інженерами, підприємцями, лікарями, працівниками ІТ-сфери, аграріями чи водіями – сьогодні виконують надскладні завдання із захисту держави. Для кожного з них це означає не просто зміну місця роботи, а повну зміну способу життя, професійної ролі, відповідальності та умов діяльності. Варто зважити й на те, що Національна гвардія України виконує унікальний спектр завдань: від охорони критичної інфраструктури та правопорядку в тилу до ведення запеклих оборонних і штурмових дій на лінії зіткнення. Відповідно, і вектор перенавчання має бути максимально гнучким.

Першою важливою проблемою на цьому шляху є зміна професійної ідентичності. Людина, яка тривалий час формувала себе як фахівця в певній галузі, мала авторитет і соціальний статус, після мобілізації змушена швидко освоювати нову систему правил, дисципліни, військових знань і бойових навичок.

Така трансформація відбувається в умовах високого психологічного тиску, розлуки з родиною, невизначеності та постійної загрози життю. Це є серйозним

викликом для адаптації. Особливо гостро постає питання внутрішнього конфлікту «цивільного я» та «військового я». Успішний менеджер чи керівник підприємства в цивільному житті, мобілізувавшись, стає рядовим стрільцем, який повинен беззаперечно підпорядковуватися наказам, часто – значно молодших за віком командирів. Цей психологічний злам нерідко створює невидимий бар'єр, який заважає ефективному сприйняттю інформації, якщо навчальний процес побудований без урахування цих чинників.

Другий важливий аспект – проблема безпосереднього перенавчання. Сучасна війна суттєво відрізняється від війн минулих років і навіть від початкового періоду АТО/ООС. Вона є високотехнологічною, динамічною та вимагає від військовослужбовця не лише відмінної фізичної підготовки, а й насамперед – здатності швидко опановувати нові інтелектуальні знання.

Сьогодні мобілізований військовослужбовець повинен у найкоротші терміни навчитися працювати з:

- безпілотними авіаційними комплексами та наземними роботизованими системами;
- сучасними цифровими засобами зв'язку військового призначення;
- складними автоматизованими системами навігації, розвідки та ситуаційної обізнаності;
- засобами радіоелектронної розвідки (РЕР) та радіоелектронної боротьби (РЕБ);
- протоколами тактичної медицини за стандартами ТССС (Tactical Combat Casualty Care);
- сучасними інженерними засобами та мінно-вибуховою справою;
- новітніми видами вітчизняного та іноземного озброєння.

Тобто ми говоримо про необхідність інтенсивного перенавчання дорослої людини в екстремальних умовах. Візьмемо, до прикладу, засоби РЕБ чи цифрові системи розвідки. Це сфери, що вимагають розуміння фізики радіохвиль, специфіки частот та логіки інтерфейсів. Для людини, яка не мала базової технічної освіти, такий інтенсив стає величезним навантаженням.

І тут виникає низка проблем андрагогіки та організаційні виклики. По-перше, це вкрай обмежені терміни підготовки. Умови інтенсивної війни не дають можливості навчатися місяцями чи роками. Часто базові та спеціальні знання потрібно засвоїти за лічені тижні або навіть дні.

По-друге, існує велика різниця у стартовому рівні підготовки новобранців. Одні мобілізовані мають попередній військовий досвід, строкову службу чи вищу технічну освіту, інші ж – ніколи в житті не тримали в руках зброю і не стикалися з подібними завданнями. Звести їх в один навчальний темп – це велике мистецтво для інструктора.

По-третє, важливим чинником є вікові особливості навчання. Середній вік мобілізованих сьогодні часто перевищує 35–40 років. З погляду андрагогіки – науки про навчання дорослих – таким людям психологічно та фізично складніше швидко освоювати нові динамічні навички. Нейропластичність у зрілому віці знижується, а якщо це відбувається в умовах хронічного стресу, недосипання та колосального бойового навантаження, ефективність класичних методів навчання падає.

Не менш важливою є психологічна складова процесу. Перенавчання у військових умовах – це не звичайний цивільний освітній процес. Тут помилка під час практичного відпрацювання в майбутньому може коштувати життя. Тому військовослужбовець має не лише механічно засвоїти технічні знання, а й навчитися діяти в умовах критичної небезпеки, брати на себе відповідальність, контролювати страх і злагоджено працювати в команді.

До всього цього додаються організаційні виклики. Сучасне поле бою змінюється дуже швидко. Технології, тактика противника, способи ведення бойових дій постійно вдосконалюються. Це означає, що навіть після проходження базової підготовки у навчальному центрі військовослужбовець повинен постійно донавчатися безпосередньо в підрозділі. Фактично, навчання у Національній гвардії стає безперервним процесом протягом усього часу служби.

Що можна зробити для підвищення ефективності такого перенавчання в сучасних умовах? На мою думку, пріоритетними та важливими є такі напрямки:

- впровадження коротких модульних програм підготовки. Відмовитися від розлогих теоретичних курсів. Навчання має ділитися на чіткі блоки: відпрацював дію до автоматизму – здав залік – перейшов до наступного модуля.

- широке використання симуляторів, інтерактивних тренажерів і цифрових платформ. Віртуальне середовище дозволяє безпечно, без витрати дороговартісних боєприпасів і моторесурсу, відпрацювати алгоритми дій та виправити помилки ще до виходу на полігон.

- максимальне залучення військовослужбовців із реальним бойовим досвідом до навчання новобранців. Інститут менторства є ключовим. Поранені бійці, або ті, хто повернувся з ротації, мають безумовний авторитет, а їхній практичний досвід є ціннішим за будь-які підручники.

- постійний психологічний супровід під час адаптації. Психологи підрозділів мають допомагати мобілізованим долати кризу ідентичності та трансформувати цивільний стрес у бойову концентрацію.

- глибока індивідуалізація навчального процесу . Потрібно оперативно тестувати новобранців у перші дні й розподіляти їх за напрямками підготовки з урахуванням їхнього віку, цивільної освіти та попереднього професійного досвіду. Цивільний ІТ-фахівець буде ефективнішим у підрозділі БПЛА чи кібербезпеки, а цивільний логіст чи механік – у забезпеченні.

Таким чином, проблема кардинальної зміни діяльності у мобілізованих військовослужбовців – це не лише питання суто військової чи вогневої підготовки. Це комплексна проблема професійної, психологічної та соціальної адаптації людини до абсолютно нової реальності.

У сучасній війні перемагає не лише той, хто має кращу чи потужнішу зброю, а й той, хто здатний швидше за ворога вчитися, адаптуватися і діяти в нових, надскладних умовах. Наше завдання як військових інституцій – забезпечити мобілізованим громадянам максимально якісний, науково

обґрунтований та практично орієнтований транзит від цивільного фахівця до професійного захисника Батьківщини.